

Buğra Oğuzhan Uluyüz (2021). *Standart Türkçe ve Standart Çuvaşçada Ad Yan Cümleleri*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler. 179 sayfa.

VİLDAN ÇAKMAK*

Standart Türkçe sözdizimsel adlaştırmaları esas olarak hazırlanmış araştırmalardan oluşan geniş bir literatür bulunmaktadır. Robert Underhill'in *Turkish Grammar* (1976); Sabri Koç'un *Deriving NP from S: A transformational Approach to Sentential Nominalization in Turkish* (1976), *Deriving NP from S: Sentential Nominalizations in Turkish* (1987); Eser Erguvanlı-Taylan'ın *The function of word order in Turkish grammar* (1984), "Türkçede -Dlk Ekinin Yantümcelerde İşlevi Üzerine" (1993); Jaklin Kornfilt'in *Case Marking, Agreement and Empty Categories in Turkish* (1984), *Turkish* (1997), "Functional projections and their subjects in Turkish clauses" (2001); A. Sumru Özsoy ve Eser Erguvanlı-Taylan'ın "Türkçe'de Ad Öbeğinin İç Yapısı" (1992); Murat Kural'ın "V-to(-to-I)-to-C in Turkish" (1993), "Scrambling and Mixed Positions in Turkish" (1993); Ayşe Pamir-Dietrich'in "An Analysis of Subordinate Clauses in Turkish" (1995); Yılmaz Yaldır'ın *A study on nouns and nominal projections in Turkish* (1999), *Syntactic Nominalizations in Turkish: A Principles and Parameters Framework* (2004); Jaklin Kornfilt ve Robert Borsley'in *Mixed Extended Projections* (2000); Geoffrey Lewis'in *Turkish Grammar* (2000); Nadir Engin Uzun'un *Ana Çizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe* (2000); Pelin Engin Hennesy ve Talmy Givón'un "Notes on the Grammar of Turkish Nominalizations" (2002); Fehmi Engin Sezer'in *Issues in Turkish Syntax* (1991); Aslı Göksel ve Celia Kerslake'nin *Turkish. A Comprehensive Grammar* (2005) adlı çalışmaları sözdizimsel adlaştırmaların farklı yönlerden ele alındığı çalışmalardan sadece bir kısmıdır¹. Bunun yanında Standart Türkçe sözlüksel adlaştırmaları oluşturan adlaştırmacılar da *söz yapımı, sözcük türetimi* gibi başlıklarla biçimbilgisi çatısı altında ya da bağımsız olarak çok kez incelenmiştir. Standart Çuvaşça sözlüksel adlaştırmaları oluşturan adlaştırmacılar da Çuvaşça üzerine hazırlanmış morfolojik çalışmaların söz yapımı bölümlerinde ele

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, vildan.cakmak@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3042-9775.

(Yazının Geliş Tarihi/Received Date: 29.11.2021, Yazının Kabul Tarihi/Acceptance Date: 30.11.2021)

¹ Türkçe sözdizimsel adlaştırma literatürüne dair ayrıntılı bilgi için Yılmaz Yaldır'ın *Syntactic Nominalizations in Turkish: A Principles and Parameters Framework* (2004) adlı eserinde s. 21-23 ile 2. bölüm (genel) ve Hamide Çakır'ın *Türkçe ve İngilizce Bilimsel Makale Özetlerinde Bilgiyi Kurgulama ve Yazar Kimliğini Kodlama Biçimleri* (2011) adlı çalışmasında s. 104-105'e bakılabilir. Bu çalışmada da yukarıda verdiğimiz literatür kaynakçası oluşturulurken bu iki çalışmadan yararlanılmıştır.

alınırken sözdizimsel adlaştırmalarla ilgili temel bilgiler *fiilimsi* bölümlerinde verilmekte ve sözdizimsel adlaştırmaları temel alan bağımsız bir çalışma bulunmamaktadır (Uluyüz, 2021: 2). İşte bu yazıyla tanıtılmak istenen *Standart Türkçe ve Standart Çuvaşçada Ad Yan Cümleleri* adlı yayın, literatürdeki bu boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma, öncelikle 2019 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalı bünyesinde ve Prof. Dr. Emine Yılmaz danışmanlığında bir doktora tezi olarak yayınlanmıştır. Çalışmada, teze ek olarak Çuvaşça örnek cümleler için dil bilimsel notasyon yapılmıştır. Bu özelliği ile Türkiye’deki Türkçe yayınlar içerisinde ilk notasyonlu çalışma olma niteliğini taşımaktadır.

Çalışmanın konusunu, Standart Çuvaşça ile Standart Türkçedeki adlaştırmalar oluşturmaktadır. Yedi bölümden oluşan çalışmada, öncelikle Standart Türkçe ile Standart Çuvaşçada sözdizimsel ve sözlüksel adlaştırmalar karşılaştırmalı olarak ele alınmış, geri kalan bölümlerde ise bu iki dildeki sözdizimsel adlaştırmalar/ad yan cümleleri, üretici dönüşümsel dil bilgisinin yöntemleri çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın Çuvaşça için veri tabanını, Türkiye’de Çuvaşça üzerine yapılmış, edebî ve günlük dili yansıtan metinlerin bulunduğu doktora tezleri ile yayınlar oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilgili yerlerde Çuvaşça için tasarlanmış örnek cümlelerin ana dil konuşurları tarafından nasıl algılandığını tespit etmek amacıyla yapılmış kişisel görüşme verileri de bulunmaktadır. Yazar, çalışmanın *Giriş* bölümünde Standart Çuvaşça yancümlelerinin, evrensel dil bilgisine katkıda bulunabilecek kadar ilginç sözdizimsel özellikler göstermesine rağmen bu alanda Standart Türkçe üzerine olduğu gibi geniş bir araştırma literatürünün bulunmadığını belirtir. Çalışmanın amacı da bu doğrultuda Standart Çuvaşça ad yancümlelerinin üretici dönüşümsel dil bilgisi yöntemleri çerçevesinde incelemek, Standart Çuvaşça sözlüksel ve sözdizimsel adlaştırmalarının ilginç yönlerine dikkat çekmektir. Bu yönler çalışmada şu şekilde sıralanmıştır ve aynı zamanda çalışmanın bölümlerini oluşturmaktadırlar:

“-SÇ’da hem sözdizimsel hem de sözlüksel adlaştırma yapan fiilimsi ekleri; sözlüksel ve sözdizimsel adlaştırmaların birbirlerine göre kısıtlılıkları (bkz. 1. Bölüm)

-Standart Çuvaşça ad yancümlelerinin sahip olduğu işlevsel kategoriler ve bunların sözdizimsel yansımaları (bkz. 2. Bölüm)

-Standart Çuvaşça ana cümle ve ad yancümle yapılarının büyükçül yansıma (maximal projection) bakımından farkı (bkz. 3. Bölüm)

-Standart Çuvaşçada ad yancümlelerinde özne çekimi ve özne çekiminin kaynağı (bkz. 4. Bölüm)

-Standart Çuvaşçada ad yancümlelerinde yönetici kategori ve temsili (bkz. 5. Bölüm)

-Standart Çuvaşça ad yancümlelerinin oluşturan fiilimsi eklerinin yalın biçimlerinin kategorik nitelikleri ve sözdizimsel etkileri (bkz. 6. Bölüm)

-SÇ ad yancümlelerinde belirtme çekimli özneler (bkz. 7. Bölüm).” (Uluyüz, 2021: 2-3).

Adlaştırma Türleri adlı ilk bölümde genel olarak Standart Çuvaşçada hangi eklerin sözdizimsel hangilerinin sözlüksel adlaştırma yaptığı üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ilk bölümden sonraki kısımlarında sözdizimsel adlaştırma/ad yan cümleleri incelendiği için öncelikle bu iki adlaştırma türünün ayrımı verilmek istenmiştir. Bu nedenle ilk olarak *Sözlüksel ve Sözdizimsel Adlaştırma* başlığı altında bu iki adlaştırma türü tanımlanmıştır. Sözlüksel adlaştırmalar, sözlüklerde madde başı olabilecek yeni kelime türetimi olarak sözdizimsel adlaştırmalara bir sözlükte madde başı olamayacak türetimler olarak verilmiştir. Ayrıca sözlüksel adlaştırmaların öge yönetme imkânı yokken sözdizimsel adlaştırmaların ögeleri yönetebildiği ve sözdizimsel adlaştırmaların öbek yapı çekirdeğinde eylem öbeği varken, sözlüksel adlaştırmaların öbek yapısının sadece ad işlevsel katmanlardan oluştuğu belirtilmiştir. Sözlüksel ve sözdizimsel adlaştırmaların bunlar dışında birbirinden ayrıldığı noktalar, *Sözlüksel ve Sözdizimsel Adlaştırmaları Birbirinden Ayıran Ölçütler* başlığı altında ele alınmıştır. Jaklin Kornfilt’ten aktarılan dört ölçüt şunlardır: *çokluk çekimine girebilmek, sıfat/zarf ile nitelenebilmek, -Xp ekli zarf-fiil yan cümleleriyle birleşebilmek, edilgenlik çekimine girebilmek*. Buna göre; Standart Türkçede sözlüksel adlar çokluk çekimine girebilirken sözdizimsel adlaştırmalar çokluk çekimine girememekte; sözlüksel adlaştırmalar, sıfatlar ile nitelendirilebilirken, sözdizimsel adlaştırmalar zarflarla nitelendirilebilmekte; yalnızca sözdizimsel adlaştırmalar *-Xp* ekli zarf-fiil yan cümleleriyle birleşebilmekte; sözlüksel adlaştırmalar edilgenlik eklerini alamazken sözdizimsel adlaştırmalar alabilmektedir. Nadir Engin Uzun’un ise sözlüksel ve sözdizimsel adlaştırmaların farklılıklarının *başka bir sözdizimsel adlaştırma içine yerleşebilmek, nesne-eylem yapısındaki deyimlerin adlaştırılması, özne gerekliliği* olarak verdiğini aktarılmaktadır. Uzun’a göre; sözdizimsel adlaştırmalar başka bir sözdizimsel adlaştırma içine yerleşebilirken sözlüksel adlaştırmalar içine yerleşemez; *tiye almak/gıcık* olmak gibi nesne-eylem yapısındaki deyimler yalnızca sözdizimsel adlaştırma olabilirler; sözdizimsel adlaştırmalarda özne her zaman bulunmalıdır, ancak bu sözlüksel adlaştırmalarda şart değildir. Bunlara ek olarak Ümit Deniz Turan’da sözlüksel ve sözdizimsel adlaştırmaları birbirinden ayıran bir ölçüt olarak *olumsuzluk çekimine girebilmek* niteliğinin bulunduğu, sözdizimsel adlaştırmaların olumsuzluk çekimine girebilirken sözlüksel adlaştırmaların giremediği belirtilmektedir. Sözlüksel ve sözdizimsel adlaştırmalar arasındaki bu ayrım ölçütleri, Standart Türkçe örneklerle ele alınmıştır. Eğer belirtilen ölçüt sözlüksel ya da sözdizimsel adlaştırmalardan birinin ayırt edici özelliği değilse cümleler bozuk olmaktadır. Örneğin sözdizimsel adlaştırmaların olumsuzluk çekimine girebilirken sözlüksel adlaştırmaların olumsuzluk çekimine girememesi için *Adamın evi onarmaması... ama Adamın evi onarımı/*onarmayımı* gibi (bk. s. 12). Bunlardan hareketle yazar, Standart Türkçede hem sözdizimsel hem de sözlüksel adlaştırmacı işlevindeki tek ekin *-mA* eki olduğu çıkarımında bulunmaktadır. Ardından *Standart Çuvaşçada*

Adlaştırıcı Türleri adlı başlık altında öncelikle Standart Çuvaşçada *-ni/-As* ve *-mA* ile yapılan sözdizimsel adlaştırmaları sözlüksel adlaştırmalardan ayırmak için bunların birbirinden farklılıkları, bir önceki kısımlarda sayılan ölçütler açısından örneklerle incelenmiştir. Bu bölümde özetle *öge yönetebilmek*, *olumsuzluk çekimine girebilmek*, *-As zarf-fil yan cümleleriyle birleşebilmek*, *çatı çekimi alabilmek* ve *başka bir sözdizimsel adlaştırmayı yönetebilmek* özelliklerinin Standart Türkçe için olduğu gibi Standart Çuvaşça sözlüksel adlaştırmalarda bulunmayan, sözdizimsel adlaştırmalara özgü nitelikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen konular, Çuvaşça örnek cümlelerle irdelenmiş ve yukarıda belirtildiği gibi Çuvaşça cümleler için dil bilgisel notasyon yapılmıştır. Daha sonra Standart Çuvaşçada fiilimsi ekleri olmaksızın sözdizimsel adlaştırma yapma, *Standart Çuvaşçada Sözdizimsel Adlaştırmanın Diğer Yolları* adlı başlık altında ele alınmıştır. Bunlar iki başlık altında incelenmiştir: *yüklemi ad olan cümleler*, *algı eylemlerinin nesnesi olan cümleler*. Yüklemi ad olan cümlelerin adlaştırılmasında çoğunlukla yüklemcil öge olan bu adların özel bir ek almadan belirtme durum çekimini doğrudan aldığı, varlıksal cümlelerin adlaştırılmasında ise yüklemcil öge olan *pur/suk* sözcükleri üstüne 3. kişi iyelik eki olduğu varsayılan ekin getirildiğinin düşünüldüğü; yine *ikken* parçacığının da yüklemcil ögesi bir ad olan cümlelerin adlaştırılmasında kullanılmakta olduğu belirtilmiştir. Algı eylemlerinin nesnesi olan cümlelerin adlaştırılmasına gelince; yazar, Standart Çuvaşçada ana cümlelerin de yancümle konumunda kullanılabildiğini ve bu türden yancümlelerin Standart Türkçedeki *ki* ile oluşturulan yancümlelere benzediğini belirtir. Tek fark Standart Çuvaşçada bu tür yan cümlelerin herhangi bir tümleyici edat olmaksızın ana yükleme bağlanmasıdır. Çalışmada bu tür cümle birleşmelerinde, yancümlelerin içe yerleştirilmiş cümle olduğunu göstermek için söz sırasının kullanıldığının düşünüldüğünü, yani bu tür bir adlaştırmada morfolojik olarak işaretlenme yerine sözdizimsel bir işaretleme bulunduğu belirtilmektedir. Kısacası Standart Çuvaşça sözdizimsel adlaştırmalar için *-ni/-As* ve *-mA* fiilimsi ekleri kullanılırken farklı türdeki cümlelerin adlaştırılmasında *kalıplaşmış iyelik ekleri*, *farklı sözdizim sırası* gibi yöntemlerin de kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışmada ardından *Standart Çuvaşçada Sözlüksel Adlaştırmalar* adlı başlık altında öncelikle, *-a/-e*, *-(i)k/- (i)k*, *-çik/-çik*, *ı/-ı*, *-(i)m/- (i)m*, *-(i)ş/- (i)ş*, *-(i)ş/- (i)ş*, *-kî/-kî*, *-mA*, *-mAk*, *-u/-ü/-v* gibi sözlüksel adlaştırıcı eklerinden bir kısmına örnekler ile kısaca yer verilmiştir. Bu eklerin, Standart Çuvaşçada yalnızca sözlüksel adlaştırma işleviyle kullanıldığı, sözdizimsel adlaştırmalarla kullanılması genellikle mümkün olmayan niteleme sıfatları ve çokluk çekimlerini aldıkları örneklerle açıklanmıştır. Yazar, Standart Türkçede olduğu gibi Standart Çuvaşçada da *-(i)ş/- (i)ş* ve *-mAk* eklerinin bulunduğunu, ancak Standart Türkçedekinin aksine bu eklerin, Çuvaşçada yalnızca sözlüksel adlaştırma yaptıklarını belirtir. Ayrıca işlev farklılıklarına rağmen her iki dildeki adlaştırma sistemlerinin tutarlılık açısından benzer olduğunu, Standart Çuvaşçada da sözlüksel adlaştırma yapan eklerle sözdizimsel adlaştırma yapan ekler arasında Standart Türkçedeki gibi belirgin bir sınır olmadığını, Standart Çuvaşçada da sözdizimsel adlaştırma da kullanılan *-ni*, *-As* ve *-mA* ekleri sözlüksel adlaştırma

yapmak için genelde kullanılmadığını, sadece *-ni* eki az örnek olsa da canlı bir sözlüksel adlaştırmacı işlevinde olduğunu, *-mA* ekinin ise sadece kalıplaşmış birkaç sözcükte bu işlevde görüldüğünü söyler. Standart Türkçede hem sözlüksel hem de sözdizimsel adlaştırma yapan *-mA* ekine paralel olarak Standart Çuvaşçada sadece *-ni* ekinin, işlek olarak aynı zamanda sözlüksel adlaştırmalar yapmak üzere de kullanıldığı belirtildikten sonra *Standart Çuvaşçada Sözlüksel Adlaştırma da Yapabilen Fiilimsi Ekleri* adlı başlık altında genel olarak bu ek ele alınmış; *-ni* ekli adlaştırmaların niteleme sıfatlarıyla nitelenebilmesi ve çokluk çekimine girebilmesi, bu ekin sözlüksel adlaştırma işlevine kanıt olarak sunulmuştur. Ayrıca *-mA* ekinin de *pusma* “merdiven”, *pülme* “bölüm” gibi sınırlı sayıda örnekte sözlüksel adlaştırmacı görevi gördüğü ancak canlı olarak sözlüksel adlaştırma yapma işlevinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu bölümde son olarak verilen çıkarımların yer aldığı *Sonuç* kısmı bulunmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü, *Karışık Yapılar Olarak Ad Yancümleri*'dir. Bu bölümde genel olarak Standart Çuvaşça ad yancümlerinin fiil/cümle ve ad kategorisi özelliklerini birlikte göstermesi, R. D. Borsley ve J. Kornfilt'in *Mixed Extended Projections* teorisine göre değerlendirilmiştir. Yazar, bu teoriye göre ad yancümlerinde alt katmandaki fiil öbeğinin, üst katmanlardaki ad işlevsel kategorilerle birleşebildikleri aktarmaktadır. Standart Çuvaşça ad yancümlerinde de en üstte fiil işlevsel kategorinin bulunduğu, bu fiil katmanının üstünde de kategori değiştirme niteliğinde bir ad katmanının gelerek yancümlenin ad gibi davranmasını sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca *Karışık Yapılar Varsayımının Dayanakları* adlı başlık altında işaret edildiği gibi Standart Çuvaşçada da ad yancümleri ana cümle gibi öge yönetebilmekte, durum çekimi alarak ana yüklem nesnesi olabilmekte; bundan dolayı da hem cümle/fiil hem de ad özelliğini aynı anda bulundurmakla, çelişkili bir yapıya sahip olmaktadır. Çalışmada bu karışık ve çelişkili yapıları açıklamak için ilgili kuramın temel alındığı ifade edilmiş ve sözlüksel kategoriler-işlevsel kategorilerin birlikte bulunduğu düşünölebileceğini belirtilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle, araştırmacıların *ad*, *fiil* ve *sıfat* gibi sözlüksel kategorileri; *tümleyici*, *çekim*, *belirleyici* gibi işlevsel kategorilerden ayırdığı ve *tümleyici* ile *çekim* kategorilerini fiil; *belirleyici* kategorisini ise *ad* olarak sınıflandırdıkları aktarılmaktadır. Standart Türkçe ad yancümlerinde de fiil kategorisiyle ad işlevsel kategorilerin birleştiği ifade edilmiştir. Yazar, genel olarak fiil işlevsel kategorilerine örnek olarak şahıs ekleri, zaman-görünüş-kip eklerinin; ad işlevsel kategorilerine ise iyelik ekleri ve durum çekim eklerinin verilebileceğini belirtir. Ayrıca fiil işlevsel kategorilerin hepsini yapısında bulunduramadığından ad yancümlerinin, fiil işlevsel kategorilerin eksiltilip bunun yerine ad işlevsel kategorilerin getirildiği, eksiltilmiş/traşlanmış ana cümle yapıları olarak düşünölebileceğini belirtilmiştir. Bu durum, örneklerle açıklanmak üzere *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinin Ad/Fiil İşlevsel Kategorileri Bakımından Eksiklikleri* adlı başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak *-ni* ve *-As* ekli ad yancümlerin aksine *-mA* ekli ad yancümlerinin genellikle üzerinde herhangi bir durum çekimini açıkça göstermediği, bununla birlikte bu üç sözdizimsel

adlaştıracıdan hiçbirinin, iyelik çekimini alamadığı örneklerle açıklanmıştır. Bu onların ad işlevsel kategoriler bakımından eksiklikleri olarak sunulmuştur. Fiil işlevsel kategoriler bakımından eksikliklerine gelince; çalışmada Standart Çuvaşça ana cümlelerde dönüşlülük, edilgenlik ve ettirgenlik çatısı eklerinin her zaman gösterilirken ad yancümlerinde bunun geçerli olmadığı belirtilmiş ve ad yancümlerinde çatı eklerinin bazen morfolojik olarak gösterilmeyerek çatı ekinin verdiği anlamın bağlamdan çıkarılmasının ana cümleye göre Standart Çuvaşça ad yancümlerinin bir eksikliği olarak nitelendirilmiştir. Standart Türkçede de Standart Çuvaşçada da birleşik zaman çekimi için kullanılan ek veya yapıların ad yancümlerinde bulunmadığı, bulunması durumunda cümlenin bozuk olduğu örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca Standart Çuvaşçada gelecek zaman için ad yancümlerinde genelde *-As* eki kullanılmasına karşılık ana cümlelerde *-î/-ĩ* eklerinin kullanıldığı, Standart Türkçede ise ad yancümlerinde de ana cümlelerde de gelecek zaman için *-AcAK* ekinin kullanıldığı belirtilmiştir. Yazar, *-î/-ĩ* gelecek zaman ekinin ad yancümlerinde bulunamamasının, yancümlerin ana cümle zaman kategorilerini almada kısıtlı olduğunu gösterdiğini belirtir. Yazar, bu açıklamalardan yola çıkarak Standart Çuvaşça ad yancümlerinin, ana cümleler gibi eksiksiz biçimde fiil işlevsel kategorileri içermediğini; fiil işlevsel kategorileri bakımından kesilmiş/traşlanmış yapılar olduğunu; Standart Çuvaşça ad yancümlerinin hem fiil hem de ad işlevsel kategorileri bakımından eksik olduğunu ifade etmiştir. Ardından *Ad Yancümlerinin Genel Yapısının Ağaç Dallanma Şemasında Gösterimi* adlı başlık altında R. D. Borsley ve J. Kornfilt'ten alınmış ad yancümle yapısını genel olarak gösterip özetleyen bir şema verilip açıklanmıştır. Yazar, bu şemadan hareketle Standart Türkçedeki gibi Standart Çuvaşça ad yancümlerinde de, belirli bir katmana kadar fiil işlevsel kategorilerin bulunduğu ve bu katmandan itibaren adlaştıracı ekin getirilip ad işlevsel kategorilerin eklendiğinin düşünülebileceğini belirtir. Daha sonra *Ad Yancümlerinin Hem Fiil Hem de Ad Gibi Davrandığını Gösteren Durumlar* aynı adlı başlık altında ele alınmıştır. Bunlar *olğusal ve karşı-olğusallık yancümleri kurabilme* (Standart Türkçe için olğusal yancümle kurarken *-DXX* ve *-AcAK* ekleri, karşı-olğusallık yancümleri kurarken *-mA* eki; Standart Çuvaşça içinse olğusal yancümle kurarken *-ni* ve *-As*, karşı-olğusallık yancümleri için *-mA* eki), *nesnenin ana cümle ile aynı çekimde gösterilmesi* (yalın veya belirtme durumu çekiminde), kısıtlı da olsa *zaman ifade etmedir*. Yazar hem Standart Türkçe hem de Standart Çuvaşça ad yancümlerinde bu özellikler bulunduğundan her iki dildeki ad yancümlerinin aynı derecede fiil/cümleye benzediğini ifade etmektedir. Ad yancümlerinin adsal özelliklerine gelince bunlardan ilki *özne çekimidir*. Yazar, Standart Türkçede ad yancümle öznesinin ilgi çekimine girerken Standart Çuvaşça ad yancümle öznelerinin genelde yalın olduğunu bu hâliyle fiil/cümleye benzerken özne ilgi çekimindeyken yancümlenin ada benzediğini belirtmektedir. Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça ad yancümlerinin tipik ad pozisyonlarında bulunmada da benzerlik gösterdiği belirtilmektedir. Yazar, Standart Türkçede ad yancümlerinin, son çekim edatları önünde bulunabildiğini ve bu durumda edatın ad yancümlesine, adlara yüklediği

durum çekimini yüklediğini, adlaşmamış bir cümlede bu olanağın olmadığını belirtir. Standart Türkçedeki gibi Standart Çuvaşçada da ad yancümleri yüklem nesnesi olabilirken adlaşmamış cümle yapılarında bu olanak yoktur. Bunlardan hareketle yazar, Standart Türkçe ve Çuvaşçanın ad pozisyonlarında bulunabilmede genellikle benzediğini, ancak Standart Çuvaşça ad yancümlerinde öznenin genellikle yalın çekimde olmasıyla bu iki dilin ayrılık gösterdiğini belirtir. Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça ad yancümlerinin ad özelliği gösterme konusunda ayrıldığı diğer durumlar, *Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinin Ayrıldığı Adsal Özellikler* adlı başlık altında ele alınmıştır. Yazar bu farklılıklardan birinin Standart Türkçede ad yancümlerinin genelde gerçek iyelik eki alırken Standart Çuvaşça ad yancümlerinde iyelik ekinin ya bulunmaması ya da doldurma/sahte iyelik ekinin kullanılmasıyla ilgili olduğunu söyler. Örneğin *-ni* ekinin yapısında bulunan 3. teklik kişi iyelik çekimi bir doldurma/sahte iyelik ekidir, çünkü bütün kişi çekimlerinde bu ek bulunmaktadır. *-mA* eki ise hiçbir durumda, herhangi bir iyelik eki alamamaktadır. Yazar, bu açıdan Standart Çuvaşça ad yancümlerinin, bir ad işlevsel kategori olan iyelik ekinin gösterilmesinde Standart Türkçeden geride olduğunu ifade eder. İki dilin ad özelliği göstermede farklılaştığı bir diğer nokta olan durum çekimine gelince; çalışmada Standart Türkçede genel olarak bitimsiz ad yancümlerinin tüm durum çekimlerini alırken Standart Çuvaşça *-ni* ve *-As* eklerinin bazı durum çekimlerini aldığı, *-mA* ekininse hiçbir durum çekimini alamadığı belirtilmektedir. Ayrıca Standart Türkçede bitimsiz ad yancümlerinin durum çekimi olmadan kullanılamazken *-ni/-As* ekli ad yancümlerinin durum çekimsiz de kullanılabileceği ifade edilmektedir. Yazar bu konuda özetle Standart Çuvaşça ad yancümlerinin, ad özellikleri bakımından Standart Türkçeye göre oldukça kısıtlı olduğunu ve daha az ada benzediklerini söylemektedir. Ancak yine de her iki dilde de ad yancümlerinin, farklı seviyelerde de olsa ad ve fiil/cümle özelliklerini bir arada gösterdiği ifade edilmiştir. Çalışmada ardından *Genel Değerlendirme* başlığı altında bu başlığa kadarki konular özetlenmiştir. Bir sonraki başlık olan *Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça Ad Yancümle Yapısının Karışık Yapılar Olarak Ağaç Dallanma Şeması* kısmında sırasıyla Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça genel ad yancümlerinin karışık yapısını gösteren ağaç dallanma şemaları verilerek yorumlanmıştır. Yazar, genel olarak her iki şemadaki ad yancümlerinin de *Mixed Extended Projection* teorisiyle örtüşerek dipteki fiil öbeğinin ad işlevsel kategorilerle birleştiğini belirtmektedir. Yazar bu noktadaki farklılığın ad yancümle yapılarının ne kadar fiil veya ad işlevsel kategoriyi içerdiğiyse alakalı olduğunu söyler. Buna örnek olarak da Standart Türkçe için ad işlevsel kategorinin başladığı ilk katmanın *-DXX* eki kabul edilebilecekken bunun Çuvaşça paraleli ve fiil işlevsel bir kategori olan *-nĩ* için geçerli olmayışını gösterir. Çünkü çalışmada Standart Çuvaşça için ad işlevsel kategorinin başladığı katman *-nĩ* eki üzerindeki doldurma iyelik eki *-ĩ* olarak tespit edilmiştir. Böylece Standart Çuvaşça ad yancümle yapılarında ad işlevsel kategorilerin Standart Türkçeden daha üst katmanlarda başladığı ve daha çok fiil işlevsel kategori, daha az ad işlevsel kategori bulundurduğu, bu durumun da

Standart Çuvaşça ad yancümlerinin ada benzeme konusunda daha kısıtlı davranıyor olmasını açıkladığı çıkarımında bulunulmuştur. Bu bölümde son olarak bölümle ilgili son çıkarımların bulunduğu *Sonuç* kısmı yer almaktadır.

Üçüncü bölüm, *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinin TÛMÖ-BÖ/AÖ Durumu*'dur. Bu bölümde genel olarak Standart Çuvaşça ad yancümlerinin, tümce öbeği değil birer belirleyici öbeği yansıması oldukları anlatılmış ve bunun kanıtları sunulmaya çalışılmıştır. Öncelikle *BÖ, GÖ ve Biçimbilgisel Temsilleri* adlı başlık altında Standart Türkçe ad yancümlerinde en üst katmanda bulunan belirleyici öbeği katmanının, yancümlenin kategorik özelliğini ad yaparak nesne gibi ad pozisyonlarında kullanılmasını sağladığı; belirleyici öbeği katmanının altında ise yancümledeki fiil köküne eklenen ve geleneksel dilbilgisinde isim-fiil olarak adlandırılan görünüş öbeği katmanının yer aldığı belirtilmektedir. Standart Türkçe ana cümle zaman ekleri yancümlere eklenemediğinden görünüş öbeğini temsil eden *-DXK*, *-AcAK* ve *-mA* ekleri yancümleyle eklenir ve bu ekler sırasıyla iyelik ekleri ve durum ekleri olabilir. Çalışmada işte bu yapıdaki iyelik eklerinin, Standart Türkçe ad yancümlerindeki belirleyici öbeği katmanını yansıttığı ve eklendiği yapının adlaşarak ad pozisyonlarında bulunmasını, durum çekim eklerinin yapıda gösterilmesini sağladığı belirtilmektedir. Yazar, en sondaki durum çekimlerini ise yancümlenin artık adlaştığının kanıtı olarak sunmaktadır. Çalışmada ardından *Neden ZÖ Yerine GÖ?* başlığı altında ad yancümlerinde belirleyici öbeği katmanından önceki eklerin neden zaman değil görünüş öbeği olarak açıklanması gerektiği ana cümle yapısında birleşik çekim olarak adlandırılan görünüş ve zaman kategorilerinin beraber kullanımının (örneğin *Ali gelecekti*) yancümlelerde mümkün olmayışı olarak açıklamaktadır. Aksi hâlde cümleler bozuk olmaktadır (örneğin **Ben Ali gelecektiği duydum*). Yazar, Standart Türkçe ad yancümlerinde sadece görünüş kategorisinin bulunduğunu, bu nedenle de belirleyici öbeğinden önceki katmanın görünüş öbeği olarak adlandırıldığını aktarır. *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinde GÖ'ye İşaret Eden Belirtiler* adlı başlık altında aynı durumun Standart Çuvaşçada da geçerli olduğu, örneğin ad yancümlesi kuran eklerden olan *-nĩ* ekinin, geçmiş zaman bildiren *-çĩ* ekiyle beraber birleşik çekimde kullanılabildiği ancak bunun, ad yancümlerde yapılamadığı belirtilmekte ve bu durumun Standart Çuvaşça ad yancümlerinde de zaman kategorisinin olmadığı, yancümle yüklemdeki fiil köküne doğrudan gelen ekin görünüş öbeği katmanını temsil eden bir görünüş eki olduğu ifade edilmiştir. *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinde BÖ ve Biçimbilgisel Temsili* adlı başlık altında yazar, Standart Çuvaşça ve Türkçe ad yancümleri arasındaki ayrılığın görünüş öbeğinden sonraki katmanlarda başladığını söyler. Bunun sebebi Standart Türkçe ad yancümlerinde görünüş öbeğinden sonraki katmanda iyelik ekleri bulunurken Standart Çuvaşça ad yancümlerinde aynı durumda iyelik eklerinin çoğunlukla bulunmayışı; durum çekim eklerininse *-mA* ekli ad yancümlerinde neredeyse hiç, *-ni* ve *-As* ekli ad yancümlerindeyse bazen gösterilmemesi olarak belirtilmiştir. Ardından *Ad Yancümlerinde BÖ-TÛMÖ'nün Sözdizimsel Dayanakları* başlığı altında ad yancümlerinin birer belirleyici öbeği yansıması olduğunu gösteren sözdizimsel kanıtlar ve bunların

çeşitli çalışmalardaki durumuna değinilmiştir. Çalışmada sırasıyla A. Asarina ile J. Hartman, Ö. Aydın ve S. D. Kennelly'in konu hakkındaki açıklamalarına yer verilmiştir. Bu bölümün geri kalan kısmında *Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça Ad Yancümlelerinin En Üst Katmanının İncelenmesi* başlığı altında Kennelly'in Standart Türkçe ad yancümlelerin BÖ-TÜMÖ yansıması olup olmadığını açıklamak için kullandığı *bağlama*, *çalkalama*, *yancümlede olumsuzluğun gösterilmesi* ve *soru ifadelerinin yancümleleştirilmesi* gibi metotlarından yola çıkılarak Standart Çuvaşça ad yancümlelerinin TÜMÖ yansıması olan ana cümlelerden ayrıldığı noktalar verilip birer BÖ yansıması oldukları kanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle *çalkalama* işlemi sırasıyla Standart Türkçe ve Standart Çuvaşça bağlamında ele alınmıştır. Yazar, bu işlemin Standart Türkçe ad yancümlelerinde sadece en üst katmanı TÜMÖ olan yani bitimli ad yancümlelerinde olabileceğini belirtir. Yani *DXX/-AcAK*, *-mA* ekli ad yancümlelerine bu işlem uygulanamaz. Yazar, yine Standart Çuvaşçada da Standart Türkçedeki gibi çalkalama işleminin TÜMÖ olan yapılar için geçerli olduğunu belirtmiştir. Çalışmada ardından *bağlama* işlemine yer verilmiş ve bu işlemin, ad yancümlelerinin geçirgenlik durumunun anlaşılması için bir test olarak kullanıldığı aktarılmış ve genel olarak en üst katmanı TÜMÖ olan yapıların geçirgen olmadığı, TÜMÖ olmayan yapılarınsa geçirgen olduğu örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca *Standart Çuvaşçada İşteşlik Zamiri* alt başlığında Standart Çuvaşçadaki *pırne-pîri*, *pîr-pîrin* ve *pîr-pîri* işteşlik zamirlerinin *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlelerinde, ana cümle öznesine bağlanabildiklerinden geçirgen oldukları yani en üst katmanlarının TÜMÖ olmadığı belirtilmiştir. Ad yancümlelerin BÖ-TÜMÖ yansıması olup olmadığını açıklamak üzere bakılan bir diğer özellik *Soru İfadelerinin Yancümleleştirilmesi* adlı başlık altında ele alınmıştır. Çalışmada Standart Türkçede *mX* soru parçacığının yalnızca en üst katmanı TÜMÖ olan yani bitimli ad yancümlelerinde bulunabildiği, bitimsiz ad yancümlelerindeyse (*-DXX/-AcAK* ve *-mA* ekli ad yancümleleri gibi) TÜMÖ bulunmadığından bu tür yapılarda soru parçacığının *-Xp+olumsuzluk* yapısının kullanıldığı; *-DXX/-AcAK* ve *-mA* ekli ad yancümlelerinde soru parçacığı kullanılsa bile bu soru parçacığının yancümleyi değil ana cümleyi sorulu yaptığı ifade edilmektedir. Bu nedenle bitimli ad yancümleleri, soru edatı alabildikleri için en üst katmanı TÜMÖ olan yapılar olarak değerlendirirken *-DXX/-AcAK* ve *-mA* ekli ad yancümlelerinde böyle bir olanak olmadığından en üst katmanı BÖ olan yapılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Standart Çuvaşçada ise *-mX*'ya paralel dört parçacık kullanılmaktadır: *-i*, *-im*, *-şi*, *-şim*. Çalışmada Standart Çuvaşça soru edatlarının ad yancümle öğeleri üzerinde genellikle gösterilemediği, bunun sebebinin Standart Çuvaşçada da Standart Türkçedeki gibi ölçek belirleme niteliğine sahip soru parçacıklarının sadece ana cümle yapılarında yani en üst katmanı TÜMÖ olan yapılarda ortaya çıkması olduğu belirtilmiştir. Ardından *Standart Çuvaşçada Dar Ölçekli Soru İfadesine Sahip Ad Yancümleleri* başlığı altında Standart Çuvaşçada da *-ni/-As*, *-mA* ekli ad yancümle yapılarının en üst katmanının BÖ olduğu, bu nedenle de dar ölçekli soru parçacıkları bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Standart Türkçedeki gibi Standart Çuvaşçada da, soru

ifadesinin yalnızca ad yancümlesiyle sınırlı olduğu yapıların, soru parçacıklarıyla kurulmadığı ve sorulu ad yancümlesi kurulacağında genellikle bitimli ad yancümlerinin seçildiği, böyle sorulu ad yancümlerininse bazen *tese* edatıyla bazense bir edat olmaksızın ana yükleme bağlanabildikleri ifade edilmiştir. Çalışmada Standart Çuvaşçanın da bitimsiz ad yancümlerinde TÛMÖ katmanı olmadığından ve dolayısıyla da ölçek sınırlayıcı soru parçacıkları alamadıklarından Standart Türkçede *-Xp+olumsuzluk* yapılarındaki gibi telafi niteliğinde ad yancümlesi yüklemine, anlamsal veya biçimsel olumsuzuyla birlikte ikileme kurduğu ve bu şekilde ad yancümleri dar ölçekli soru ifadesine sahip olabildiği belirtilmektedir: *Ris pişnipe pişmennine şapla tîrîsleme pulat*. “Pirincin pişip pişmediğini şöyle kontrol edebiliriz.” gibi. Ad yancümlerinin BÖ-TÛMÖ yansıması olup olmadığını açıklamak üzere kullanılan son özellik *olumsuzluktur*. Burada sırasıyla Standart Türkçe ve Çuvaşça ilgili özellik açısından örneklerle ele alınmış ve sonuç olarak Standart Türkçe bitimli ad yancümlerinin yani en üst katmanı TÛMÖ olan ad yancümlerinin olumsuzluğun işaretlenmesinde geçirgen olmadığını, bitimsiz olanlarınsa en üst katmanı TÛMÖ olmadığından geçirgen oldukları çıkarımında bulunulmuştur. Ayrıca, Kennelly’in Standart Türkçe *-DXX/-AcAK* ve *-mA* ekli ad yancümlerini, olumsuzluk bakımından geçirgen oldukları için BÖ yansıması yapılar olarak bitimli ad yancümlerini ise olumsuzluk açısından geçirgen olmadıklarından TÛMÖ yansıması olarak ikiye ayırdığı aktarılmıştır. Standart Çuvaşça ad yancümlerinde olumsuzluk açısından geçirgenlik durumuna gelince; Standart Çuvaşça bitimli ad yancümlerinde *-mA* olumsuzluk çekiminin yanında *an, mar, şuk* gibi olumsuzluk parçacıklarının da kullanıldığı ve ayrıca olumsuzluk çekiminin çoğunlukla yancümle içinde bulunduğu belirtilmektedir. Standart Çuvaşça bitimsiz ad yancümlerindeyse *-ni* ve *-As* ad yancümlerinde genellikle *-mA* olumsuzluk çekimi kullanılırken *-mA* ekli ad yancümlerinin olumsuzluk ekini alamadığı, örneğin Standart Türkçede *-mA* adlaştıracısıyla kurulan birçok ad yancümlesinin Standart Çuvaşçada ya bitimli yapılar olarak ya da *-ni* adlaştıracısının olumsuzu olan *-mAnni* ekiyle kurulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu kısımda verilen örneklerden hareketle yazar *-ni* ve *-As* ekli ad yancümlerinin birer TÛMÖ yansıması olsaydı, ad yancümlerindeki olumsuzluk ögesinin dışarıdan işaretlenmesini engelleyeceğini, böyle bir engelin olmamasının *-ni* ve *-As* ekli ad yancümlerinde TÛMÖ katmanı bulunmadığını düşündürdüğünü belirtmektedir. Ardından Standart Çuvaşça ad yancümlerinin TÛMÖ olmadığını gösteren diğer bir durum olarak Standart Çuvaşçadaki bazı son çekim edatlarının (*tese* edatı gibi) sadece TÛMÖ yansıması olan ana cümle yapılarını kabul etmesi ve bitimsiz ad yancümlerini tümleç olarak alamaması verilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda Standart Çuvaşça *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerinin birer TÛMÖ değil BÖ yansıması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bölümde son olarak bölümdeki konuların özetlendiği *Sonuç* bölümü yer almaktadır.

Dördüncü bölüm genel olarak Standart Çuvaşça *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerindeki özne çekiminin kaynağının incelendiği *Ad Yancümlerinde*

Özne Durum Çekimi'dir. Bu bölümde öncelikle Standart Türkçe ad yancümlerindeki özne çekiminin kaynağı ile ilgili J. Kornfilt, G. Aygen ve S. Ulutaş'ın konuyla ilgili açıklamalarına yer verilmiştir. Burada verilen açıklamalardan özellikle Kornfilt'in açıklamaları önemlidir. Çünkü çalışmada diğer araştırmacıların açıklamalarının Standart Çuvaşça için geçersiz kaldığı kanıtlarıyla açıklanmış ve Kornfilt'in konuyla ilgili açıklamalarının Standart Türkçe için olduğu gibi Standart Çuvaşça için de açıklayıcı olduğu belirtilmiştir. *Ad Yancümlerindeki Özne Çekimi Yaklaşımlarına Dair Genel Değerlendirme* adlı başlık altında bu üç araştırmacının açıklamalarının farklılıkları, eleştirildikleri yönler ve eksiklikleri bakımından kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından *Standart Türkçe Özne Çekimi Açıklamaları ve Standart Çuvaşça* adlı başlık altında bu açıklamaların Standart Çuvaşça ile ne kadar uyduğu ve hangi yönlerden yetersiz kaldığı incelenmiştir. Burada öncelikle hem ana hem de bazı ad yancümlerindeki yalın durumdaki öznenin kaynağıyla ilgili G. Aygen'in yaptığı açıklamaların Standart Çuvaşça için ne tür uyumsuzluklar gösterdiği ele alınmıştır. Bunun için *Standart Çuvaşçada Kip-Özne Çekimi Arasında Tutarlı Bir Korelasyon Var mı?* başlığı altında Aygen'in uyum kategorisinin kiplik özelliklerine sahip olmasının özneye yalın çekimi sağladığına dair görüşü aktarılmıştır. Ancak çalışmada bu durumu açıklamak amacıyla verilen örneklerdeki kipliklerin hepsi benzer kiplikler olsa da uyum ekinin türüyle özne çekimi açısından birbirlerinden farklılık gösterdikleri belirtilmiş, böylece G. Aygen'in bu varsayımının Standart Çuvaşça için geçersiz olduğu tespit edilmiştir. Yazar bu tespitlerden yola çıkarak en azından Standart Çuvaşça için kip ve özne çekimi arasında, herhangi bir bağ bulunduğunu söylemenin zor olacağını belirtmektedir. *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinde Adsal Baş-Özne Çekimi Bakımından Tutarlı Bir Korelasyon Var mı?* adlı başlık altında yine Aygen'in Standart Türkçe ad yancümlerinde özneyi ilgi çekimine sokan ad özelliğinin, adsal baş olduğu varsayımından yola çıkarak bu varsayımın Standart Çuvaşçadaki geçerliliği üzerinde durulmuştur. Yazar, Standart Çuvaşçada adsal başın açık olduğu yapılarda çoğunlukla *-As* ekli ad yancümlerinin, daha az olarak da *-ni* ekli ad yancümlerinin kullanıldığını, *-mA* ekli ad yancümlerini adsal başla kullanılmadığını ancak *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerinin üçünde de öznenin yalın durumda olduğunu belirtir. Eğer adsal başla özne çekimi arasında bir bağ olsaydı bu ad yancümlerinde öznenin farklı durum çekimleri almasının gerektiğini ekler. Yazar, bunlardan dolayı, Aygen'in bu yaklaşımının da Standart Çuvaşça ad yancümlerindeki özne çekimini açıklamak üzere kullanılamayacağını belirtir. *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerindeki Özne Çekimi Bitimlilik Özellikleriyle Açıklanabilir mi?* adlı başlık altında *-DXK/-AcAK* ve *-mA* ekli ad yancümlerinin bitimsiz olup özne çekimini kendi içlerinde gerçekleştirmediği, bu sebeple de öznenin ilgi çekimi aldığı ifade edilmiştir. Ancak Standart Çuvaşça bitimsiz olan *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerinde de öznenin, bitimli yapılar olan ana cümlelerdeki gibi yalın olduğu yani, Standart Çuvaşçada bitimli yapılar olan ana cümlelerle bitimsiz yapılar olan ad yancümlerini arasında, öznelere çekimi açısından bir fark olmadığı

belirtilmektedir. Yazar bu nedenle, Standart Çuvaşçada bitimlilik özellikleri ve özne çekimi arasında bir tutarlılığın olmadığını belirtir. Bundan dolayı Ulutaş'ın da yöntem olarak Standart Çuvaşça *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerindeki özne çekiminin kaynağını açıklamak için kullanılamayacağı, bu durumu hem Standart Türkçe hem de Standart Çuvaşça için en iyi şekilde açıklayabilecek yöntemin Kornfilt'in yöntemi olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada Kornfilt'in Standart Türkçe ad yancümlerinde öznenin ilgi çekimi almasının temelde iki şarta bağlı olduğu aktarılmaktadır. Bunlardan ilki ad yancümlesinde gerçek nitelikte bir iyelik ekinin bulunması, ikincisi ad yancümlesinin bir ana cümle yüklem tarafından yönetilmesi, yani nesne pozisyonunda bulunması olarak verilmiştir. Yazar, Standart Çuvaşça ad yancümlerinde ise ya iyelik ekinin hiç bulunmadığını veya doldurma/sahte iyelik eki (3. tekil kişi iyelik eki) bulunduğunu ancak bu iyelik ekinin gerçek niteliği olmadığından, özneyi ilgi çekimine sokmadığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda yazar, Standart Çuvaşça ad yancümlerinde, özne çekimi-uyum kategorisi arasında tutarlı bir ilişkinin olduğunu belirtmektedir. Bunun sebebi Standart Çuvaşça ad yancümlerinde öznenin ilgi çekimi almaması ve gerçek nitelikli uyum ekinin bulunmamasındaki tutarlılıktır. Bu nedenle de çalışmada özne çekiminin kaynağının uyum kategorisi (iyelik/şahıs ekleri) varsayılabileceği belirtilmektedir. Ancak yazar, bu varsayım için Standart Çuvaşça iyelik öbeklerinde de ilgi ve iyelik ekleri arasında güçlü bir tutarlılığın olması gerektiğini ve buna uygun şekilde, Standart Çuvaşça iyelik öbeklerinde tamlananda gerçek bir iyelik eki olduğunda tamlayan ögenin ilgi çekimine girdiği belirtilmektedir. Buna karşın çalışmada Standart Çuvaşçada ilgi çekimiyle iyelik eki arasında bir ilişki olmadığını gösteren öbeklerin de bulunduğu, bu durumunun sebebininse ilgi çekimi yitimiyle sıfır nitelikteki iyelik eki olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle ilk olarak *Standart Çuvaşça İyelik Öbeklerinde İlgi Çekimi-Uyum Kategorisi İlişkinin Kanıtları* adlı başlık altında Standart Çuvaşçada sıfır iyelik eki ele alınmıştır. Burada Standart Çuvaşçada ilgi çekimini gerçek iyelik ekinin yüklediği ancak iyelik eki olmayan öbeklerde de ilgi çekiminin görülmesinin ilgi çekimiyle iyelik eki arasında bir bağ olmadığını düşündürdüğü söylenmektedir. Standart Türkçe iyelik öbeklerinde ilgi-iyelik yapısı dışında, dinleyicinin ön bilgisi olması durumunda *ilgi-Ø* yapısının da kullanılabildiği ancak öbek bu yapıdayken tamlanan ve tamlayanın yer değiştirmesinin mümkün olmadığı belirtilmiş bu durumun *ilgi-Ø* yapısındaki iyelik öbeklerinin Standart Türkçede standartlaşmadığını yalnızca belirli bağlamlarda kullanıldığını gösterdiği ifade edilmiştir. Standart Çuvaşçada ise iyelik öbeklerinin *ilgi-iyelik*, *Ø-iyelik*, *ilgi-Ø* şeklinde üç türlü olduğu ve tamlanan-tamlayan biçiminin de kullanılması bu yapıların standartlaştığını gösterdiği belirtilmektedir. Bunlardan *ilgi-Ø* yapısındakilerin iyelik ekine sahip öbeklerle aynı davranmasının Çuvaşçada *Ø* olarak adlandırılacak bir iyelik ekinin standartlaşmış işlev gördüğünün düşünülmesine olanak verdiğini öne sürülmektedir. Standart Çuvaşçada sıfır iyelik ekinin diğer bir kanıtı ise *Sıfır İyelik Ekinin Göstergesi Olarak ADIL ve adıl Görünümleri* adlı başlık altında ele alınmıştır. Bu durum *-mA* ekli ad yancümleri örneğinde açıklanmaya

çalışılmıştır. *ADIL* kategorisi, yancümlenin uyum özelliklerinin eksik olduğunda yancümle öznesinin, açıkça gösterilememesinden dolayı, zorunlu olarak ana cümle öznesine bağlanması olarak; adil ise yancümle yüklemine uyum özellikleri eksiksiz olduğunda yancümle öznesinin ana cümle öznesinden başka bir özneye bağlanabilmesi durumu olarak tanımlanmıştır. Ayrıca öznesi *ADIL* olan yancümlelerde iyelik eki bulunmazken öznesi *adil* olan yancümlelerde iyelik ekinin bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte Standart Çuvaşçadaki *adil* görünümünün, *ADIL* görünümüyle biçimsel olarak aynı olan yancümlelerde görülebildiği aktarılmaktadır. Buna örnek olarak Standart Çuvaşça *-mA* ekli ad yancümlelerinde açıkça iyelik eki bulunamazken, özne olarak *adil* kullanılabilmesi verilmiştir. Yazar, bu durumun açıklanması gereken bir durum olduğunu söyler ve bunun Standart Çuvaşçadaki sıfır iyelik ekiyle açıklanabileceğini belirtir. Bu bölümde son olarak Standart Çuvaşçada iyelik eki ve ilgi çekiminin birbirinden bağımsız ortaya çıkabilmesinin bir diğer sebebi olan ilgi çekimi yitimi ele alınmıştır. Yazar, *Ø-iyelik* yapısının Standart Çuvaşçada standart olarak kullanılan bir yapı olduğunu ve iyelik ekine rağmen ilgi çekiminin bulunmamasının sebebinin ilgi çekiminin Standart Çuvaşçada büyük ölçüde kaybolmaya başlaması ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu veriler ışığında ilgi durum çekimi ve iyelik ekleri arasında güçlü bir bağ olduğu ve Standart Çuvaşça ad yancümlelerindeki özne çekiminin de bu ilişkiden kaynaklandığı belirtilmiştir. Çalışmada son olarak *Sonuç* kısmında bu bölümde ulaşılan temel sonuçlar özetlenmiştir.

Beşinci bölüm, *Dönüştürücü Ad Kategorisi ve Gösterimi*'dir. Bu bölümde genel olarak Standart Çuvaşça *-ni/-As* ve *-mA* ad yancümlelerinde çekirdekteki fiil öbeğine gelerek adlaşmayı sağlayan kategorinin nasıl temsil edildiği, hangi katmanda bulunduğu gibi konular üzerinde durulmuştur. Öncelikle *Standart Türkçe Ad Yancümlelerinde Dönüştürücü Kategoriyile İlgili Görüşler* adlı başlık altında sırasıyla S. D. Kennelly ve M. Kural'ın Standart Türkçe ad yancümlelerindeki dönüştürücü kategori üzerine olan görüşlerinden söz edilmiştir. Kennelly'e göre Standart Türkçe ad yancümlelerinde adlaşmayı sağlayan kategorinin iyelik eki olduğu; Kural'a göre ise *-mAk*, *-AcAK* ve *-DXX* eklerinin sonundaki *-k* parçası olduğu aktarılmıştır. Çalışmada Standart Çuvaşça ad yancümlelerindeki *-ni/-As* ve *-mA* adlaştırmacı eklerinin de Standart Türkçedeki gibi görünüş öbeği olarak aslen birer fiil işlevsel kategori olduğunu ve tek başlarına yancümlenin ad gibi davranmasını sağlayamayacaklarını belirtilmiş, bu nedenle de Standart Çuvaşça ad yancümlelerinde adlaşmayı sağlayan kategoriyi açıklamak için farklı varsayımlara ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Standart Çuvaşça ad yancümlelerindeki görünüş öbeği üzerinde ayrıca bir dönüştürücü ad kategorisi bulunduğu varsayımını temellendirmek için *Baker'a Göre Sözlüksel Kategoriler ve Davranışları* adlı başlık altında Baker'ın açıklamalarına yer verilmiştir. Burada ayrıca sözlüksel kategoriler ve tipik özelliklerini gösteren bir tablo verilip açıklanmıştır. Bu tabloya göre *ad*, *sıfat* ve *fiil* olarak üç sözlüksel kategori tanımlanmış, adların referans indeks sahibiyken sıfat ve fiillerin referans indeks sahibi olmadığı belirtilmiştir. Bölümün geri

kalanında da *-ni/-As* ve *-mA* ekleri bu tablo bağlamında değerlendirilmiş ve incelemenin çıkış noktası “bir kategorinin hem fiil (referans indeks sahibi değil) hem de ad (referans indeks sahibi) özelliklerini aynı anda/aynı biçimle gösteremeyeceği, yani hem ad hem de fiil işlevsel kategori gibi davranamayacağı” varsayımı olmuştur. Bu bağlamda ilk olarak *-ni* ekli ad yancümlerindeki dönüştürücü kategoriyle *-ni* ekinin farklı konumlardaki biçimleri üzerinde durulmuştur. Burada ad yancümlesi kuran *-ni* ekinin, ana cümlelerde duyulan geçmiş zaman eki ve aynı zamanda bir fiil işlevsel kategori olan *-nĩ* ile 3. kişi iyelik *-i* ekinden oluştuğu ve bu yapıdaki ad kategorisinin *-i*, doldurma iyelik eki olduğu ve bu ek sayesinde *-ni* ekli ad yancümlerinin kategori değiştirerek ad işlevinde kullanılabilirdiği belirtilmektedir. Ayrıca *-ni* ekinin doğrudan, ad yancümlerinde kullanıldığı gibi zarf-fiil, sıfat-fiil, ana cümle yüklem çekimi olmadığını, bu yapılarda ekin yalın biçimi *-nĩ* ekinin kullanıldığı ifade edilmektedir. Çalışmada böylece *-nĩ* ve *-ni* eklerinin kategorik olarak birbirinden farklı olup “bir kategorinin hem fiil hem de ad özelliklerini aynı anda/aynı biçimle gösteremeyeceği” varsayımına uygun düştükleri çıkarımında bulunulmuştur. Ardından *-As* eki aynı bağlamda ele alınmış ve bir fiil kategorisi olup ana cümlelerde gelecek zaman için kullanılan bu ekin, ad yancümlerinde genellikle *-AssA/-Assi* biçiminde kullanıldığı ve bazı araştırmacıların ekin bu biçiminde yönelme eki olduğunu belirttiği aktarılmaktadır. Yazara göre; *-AssA/-Assi* yapılarındaki adlaştırmayı sağlayan yani dönüştürücü olan katman ilkinde *-sA*; ikincisinde kalıplaşmış iyelik ekidir. Böylece Standart Çuvaşça ana cümlelerde ek *-As* biçimindeyken ad yancümlerinde *-AssA* biçiminin bulunması, “bir kategorinin hem fiil hem de ad özelliklerini aynı anda/aynı biçimle gösteremeyeceği” öngörüsüne uyduğu kabul edilmiştir. Ayrıca çalışmada *-As* ekinin sıfat-fiil yancümleri kurduğunda üzerinde herhangi bir iyelik eki göstermemesi *-As* ekinin bir ad kategorisi olmadığını kanıtı olarak sunulmuştur. *-mA* ekli ad yancümlerinde dönüştürücü kategoriye gelince; yazar *-ni* ve *-As* eklerinin aksine *-mA* ekli ad yancümlerinde herhangi bir durum çekiminin ve adlaştırmanın olduğu katmanı temsil eden kategorinin açıkça gösterilmediğini belirtmektedir. Çalışmada *-mA* ekinin şekil değiştirmeden zarf-fiil işleviyle de kullanılabilirdiği, böyle bir durum sözlüksel kategorilerin davranış özellikleri bakımından mümkün olmayacağından bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için Standart Çuvaşçada iki farklı *-mA* ekinin bulunduğunu varsayılması gerektiği çıkarımında bulunulmuştur. Böylece çalışmada iki *-mA* eki tasarlanmıştır: üzerinde bir ad kategorisi bulunmayan zarf-fiil yancümlesi kuran *-mA* eki, üzerinde sıfır niteliğinde bir adlaştırmacı bulunup ad yancümlesi kuran *-mA* eki. Ardından *Sıfır Ek Niteliğindeki Adlaştırmacının Standart Çuvaşçadaki Diğer Kullanımları* adlı başlık altında sıfır ek niteliğindeki adlaştırmacının yalnızca *-mA* ekinde değil başka ek veya yapılarda da varsayılması gerektiği öne sürülmüş ve *-mA* ekinde bulunduğu varsayılan sıfır ekin varlığı savı güçlendirmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda sırasıyla *-nĩ* eki, *ikken* parçacığı ve *-As* ekinin sözlüksel kategoriler açısından çelişkili olan görünümleri başlıklar hâlinde ele alınmıştır. Burada genel olarak *-nĩ* eki, *ikken* parçacığı ve *-As* ekinin referans

indeks sahibi olmadığı yani birer fiil işlevsel kategori oldukları belirtilmiştir, bunlardan *-nĩ* eki ana cümlelerde basit ve birleşik zaman çekimi kurabilmekte; *ikken* parçacığı yine ana cümlelerde birleşik zaman çekimi oluşturarak Standart Türkçe *-mXş* işlevinde bir çeşit kanıtsallık kategorisi olarak kullanılmakta; *-As* eki ise *-AssA/-Assi* sözdizimsel adlaştırmacısını oluşturup çoğunlukla sıfat-fiil eki olarak kullanılan bu ek aynı zamanda ana cümle çekimi olarak da kullanılmaktadır. Ancak bunlardan *-nĩ* eki, aynı zamanda ana yüklem tarafından yönetilerek durum çekimine de girebilmekte; *ikken* parçacığı adıl yüklemle sahip cümlelerin nesne olarak kullanılmasını sağlamak için belirtme durumu alabilmekte; *-As* ekiyle oluşturulan kimi yancümleler ayrılma durum çekimi olan *-rAn* ekini alarak cümle ögesi olabilmektedir. Bu durum bir öge aynı anda şekil değiştirmeden hem fiil ve hem de ad kategorisi gibi davranamayacağı için sözlüksel kategori davranışları açısından çelişkili yaratmaktadır. Yazar bu nedenle bu üç birimin üzerinde sıfır ek niteliği taşıyan bir adlaştırmacının bulunduğu varsayılmasının bu çelişkili durumu anlamlı hâle getirebileceğini söyler. Böylece bu birimler iki tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Durum çekimleri olarak cümle ögesi olabilen, yani ad kategorisi gibi davranan *-nĩ* eki üzerinde sıfır ek niteliğinde bir adlaştırmacının bulunduğu varsayılmalıdır. Yine ad yancümlesi kurup durum çekimi alan *ikken* parçacığının üstünde sıfır ek niteliğinde bir adlaştırmacı varsayılabilir. *-As* eki için de aynı durum geçerlidir. Böylelikle, aslında birer fiil kategorisi olan *-nĩ* eki, *ikken* parçacığı ve *-As* eki referans indeks sahibi olmakta ve durum çekimi alabilmektedir. Ardından *Genel Değerlendirme* başlığı altında buraya kadar işlenen konular özetlenmiştir. Daha sonra, *-ni Ekli Ad Yancümlelerinde Baş -ĩ ve Kanıtları* adlı başlık altında genel olarak Standart Türkçe için *-DXK/-AcAK* ekli ad yancümlelerinde adlaşmayı sağlayan yani yancümlelerin başı olan kategorinin bu eklerdeki *-k* sayılması sorunluysen Standart Çuvaşça için doldurma/kalıplaşmış iyelik ekinin *-ni* ekli ad yancümlelerinde baş sayılmasının sorunsuz olduğu belirtilmiştir. Buna dayanak olarak da bir ögenin yapının başı olduğunda o ögenin yapının en üstünde olduğu ve kendisinden sonra herhangi bir ek veya parçacık gelmemesi gösterilmiştir. Ancak bilindiği gibi Standart Türkçe ad yancümlelerinde baş olduğu varsayılan *-k* ögesinden sonra iyelik ekleri gelmektedir. Yazar bu durumda yapının en üstteki ögesinin iyelik eki olduğunun düşünülebileceğini, Standart Çuvaşçada ise bu kalıplaşmış iyelik ekinin sonra herhangi bir gerçek iyelik ekinin gelmediğini belirtmektedir. Bu bölümde son olarak *-ĩ Kalıplaşmış/Doldurma İyelik Ekinin Öbek Yapıda En Üstte Olduğunun Sözdizimsel Kanıtları* kısmında özetle örnekler üzerinden yancümle öznesinin, kalıplaşmış/doldurma iyelik eki *-ĩ*'nin gösterici konumuna yükselerek farklı öznelere bağlanabilmesi, *-ĩ*'nin yancümle öbek yapısında en üstünde, yancümle başı olarak varsayılmasına kanıt olarak sunulmuştur. *Sonuç* bölümünde bölümde ele alınan konular ve varılan sonuçlar özetlenmiştir.

Altıncı bölüm, *Standart Çuvaşça Ad Yancümlelerinde Orta Katman*'dir. Bu bölümde genel olarak Standart Çuvaşça ad yancümlelerindeki orta katman ve bu katmanın kategorik nitelikleri, Baker'in açıklamaları temelinde incelenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde öncelikle *Sözlüksel Kategoriler ve Sözdizimsel*

Özellikleri adlı başlık altında Baker'in *fiil*, *sıfat* ve *ad* olmak üzere üç sözlüksel kategoriden bahsettiği aktarılarak bunlar özellikleriyle birlikte bir tablo üzerinde gösterilmiştir. Buna göre ad kategorisindeki birimler referans indeks sahibidir ve gösterici alamamaktadır. Fiil kategorisindeki birimlerse referans indeksi sahibi değildir ve gösterici olabilir. Bir birim, eğer adsa gösterici konumunda üretilmiş özne sahibi olmamakta; eğer bir özne sahibiyse ad kategorisinde yani referans indeks sahibi olmamaktadır. Yani bir kategori, hem referans indeks sahibi olup (ad kategorisi olup) hem de gösterici konumunda üretilmiş bir özneye sahip olamamaktadır. Yazar, *Baker ve İşlevsel-Tipolojik Çalışmalar* başlığı altında Baker'deki yöntemin benimsenmesinin sebebinin işlevsel-tipolojik çalışmalardaki yöntemle, üretici dilbilgisi kuramının sözlüksel kategoriler çözümlenmesini birleştirerek kullanıyor olması olduğunu belirtir ve böyle bir yöntemle diğer işlevsel-tipolojik çalışmaların gözden kaçırdığı diğer sözdizimsel görünümleri açıklanabildiğini ifade etmektedir. Çalışmada ardından *Standart Çuvaşça -ni/-As ve -mA Ekli Ad Yancümlerinin Ayrıştığı/Benzeştiği Durumlar* adlı başlık altında Standart Çuvaşça *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerinin adlaşma seviyelerini gösteren sözdizimsel özellikler açısından ayrıştıkları ya da benzeştikleri durumlardan söz edilmiştir. Buna göre Standart Çuvaşça *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerinin benzer özellikler gösterdiği durumlar sırasıyla şunlardır: *Öznelerin yükseltilebilmesi*, *Yalın özneye sahip olma*, *Dolaylı soru ifade edebilmek*, *Yancümle yüklemdeki olumsuzluğun olumsuz özne işaretleyebilmesi*, *Sıfat yancümlesi (ilgi yancümlesi) kurabilme*. Adı geçen bu özellikler örneklerle ele alınmıştır. Çalışmada *-ni/-As* ve *-mA* ekli ad yancümlerinde benzerlik gösteren bu sözdizimsel özelliklerin onların orta katmanlarının ve o katmanı oluşturan başın ad kategorisinde olmadığını yani referans indeks sahibi olmadığını gösterdiği sonucuna varılmıştır. *Ana Cümle Basit ve Birleşik Zaman Çekimlerinde -nĩ ve -As ekleri* adlı başlık altında *-nĩ* ve *-As* eklerinin ana cümlelerde basit ve birleşik zaman çekimlerinde görülmesini onların referans indeks sahibi olmadığını (ad kategorisi olmadığını) gösteren bir başka kanıt olarak sunulmuştur. Standart Çuvaşça ad yancümlerinde adlaşmanın başladığı katmanın *-nĩ/-As* ve *-mA* eklerinin olduğu katman değil, bunlardan sonraki kalıplaşmış iyelik/durum/sıfır eklerle başlayan katman olduğu belirtilmiştir. Böylece Standart Çuvaşça ad yancümlerindeki orta katman (*-nĩ/-As* ve *-mA* eklerinin olduğu katman/eklerin yalın biçimlerinin olduğu katman) ad kategorisi olmayıp, adlaşma bu katmanın üzerinde başlamaktadır. Yazar, ayrıca Standart Çuvaşça ad yancümlerinin adlaşmanın başladığı katman açısından benzerlik gösterse de ad pozisyonlarını tutmada birbirlerinden farklı özellikler gösterdiğine dikkat çekmekte ve bu durumun onların adlaşma seviyelerinin farklılığına işaret ettiğini belirtmektedir. *Standart Çuvaşça Ad Yancümlerinin Sözdizimsel Pozisyon İmkânları* adlı başlık altında bu konu üzerinde durulmuş ve Standart Çuvaşça ad yancümlerinin referans indeks sahibi olduğunu gösteren “sözdizimsel pozisyon imkânları” örneklerle açıklanmıştır. Buna göre *geçişli yüklem öznesi*, *geçişli yüklem nesnesi*, *geçişsiz yüklem/adıl yüklem öznesi*, *edat tümleci -ni* ekli ad yancümlerinin; *geçişli yüklem nesnesi*, *geçişsiz yüklem/adıl*

yüklem öznesi, edat tümleci -As ekli ad yancümlelerin; geçişli yüklem nesnesi, geçişsiz yüklem/adcıl yüklem öznesi -mA ekli ad yancümlelerin bulunabildiği ad pozisyonlarıdır. Yazar, Standart Çuvaşça ad yancümlelerinin adların bulunabileceği bu sözdizimsel pozisyonlarda bulunabilmesinin onların referans indeks sahibi olduklarının başka bir kanıtı olduğunu belirtmektedir. Ancak aynı zamanda Standart Çuvaşça ad yancümlelerinin sözdizimsel pozisyon olanakları açısından farklılık göstermeleri, adlaşma seviyeleri bakımından birbirlerinden ayrıldıkları anlamına geldiği eklenmiştir. Ayrıca bu sözdizimsel pozisyon olanaklarına göre Ara Değerlendirme’de belirtildiği üzere Standart Çuvaşçada bir ada en çok benzeyen ad yancümle türünün -ni ekli ad yancümleleri olduğu; sözdizimsel pozisyon olanakları açısından en kısıtlı yancümle türününse -mA ekli ad yancümleler olduğu belirtilmiştir. Bu bölümde de son olarak bölümde işlenen konuların ve çıkarımların özetlendiği bir Sonuç bölümü yer almaktadır.

Yedinci bölüm, *Standart Çuvaşçada Kural Dışı Durum Yükleme Özneleri*’dir. Bu bölümde normalde yalın ya da ilgi çekiminde bulunabilen yancümle öznesinin bazı durumlarda belirtme durumu alması yani kural dışı durum yüklemede bulunmanın Standart Çuvaşçadaki durumu üzerinde durulmuştur. Çalışmada, Standart Çuvaşçada da bazı -ni ve -As ekli ad yancümlelerinde öznenin belirtme/yönelme durumu alabildiği belirtilmektedir. Bu nedenle de bu bölümde Standart Çuvaşçada kural dışı durum yükleme yapıları ele alınmıştır. Bu bölümde ilk olarak *Standart Türkçede KDY Yapıları ve Görüşler* başlığı altında sırasıyla J. Aissen, J. Kornfilt, L. Zidani-Eroğlu, S. A. Özsoy, M. Özgen ve Ö. Aydın adlı araştırmacıların Standart Türkçe kural dışı durum yükleme yapıları üzerine yaptıkları açıklamalardan söz edilmiştir. Yazar, bu çalışmalarda genel olarak KDY öznesinin ana cümleye yükseltip yükseltilmediği ve bu yükseltme işleminin nasıl mümkün olduğunun söz konusu edildiğini belirtmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde *Standart Çuvaşçada KDY* başlığı altında Standart Çuvaşçada kural dışı durum yükleme yapıları örneklerle ele alınmıştır. Çalışmada, Standart Çuvaşça ad yancümlelerinde öznenin genelde yalın durumda olduğu, buna karşın -ni/-As ekli ad yancümlelerinin belirtme çekimi de alabildikleri ifade edilmiştir. Yazar, Standart Türkçe ve Standart Çuvaşçadaki KDY öznelerinin farklılığının, Standart Türkçede bu öznelerin bitimli ad yancümlelerinde bulunurken Standart Çuvaşçada bitimsiz ad yancümlelerinde ortaya çıkmak olduğunu belirtir. İki dilin KDY özneleri konusunda farklılık gösterdikleri bir başka nokta ise bu özneleri seçen ana cümle yüklemeleri olarak gösterilmiştir. Buna göre Standart Türkçe KDY özneleri *san-*, *zannet-* gibi bilişsel eylemler tarafından seçilirken, Standart Çuvaşça KDY özneleri *kala-* “söylemek” gibi aktarma cümlelerinde görülmektedir. Ardından *Güçsüz Aşamalar Olarak Standart Çuvaşça -ni/-As Ekli Ad Yancümleleri* adlı başlık altında Standart Çuvaşça KDY öznelerinin bulunduğu yapılarda tümce başının eksik, yani güçsüz aşamalar olduğunu gösteren belirtiler incelenmiştir. Buna göre tümce başı eksiksiz olan bitimli yancümlelerde özne, ana cümle başı veya sonunda bulunamaz böyle bir durumda kurulmuş cümle bozuk olmaktadır; tümce başı eksik olan KDY yapılarındaysa özne, ana cümle başı veya sonunda bulunabilir ve

bunun sonucunda ortaya çıkan cümle yapılarında bir bozukluk olmaz. Bu çıkarımlar, Standart Türkçe ad yancümleri üzerinden örneklerle açıklanmıştır. Yazar, ilgili örneklerden yola çıkarak Standart Çuvaşça *KDY* öznelerinin birer güçsüz aşama olduğunu bu nedenle öznenin sözdizimsel pozisyonun değişmesine olanak sağladığını belirtmektedir. *Ana Cümle Ögesi Olarak Standart Çuvaşça KDY Özneleri* adlı başlık altında genel olarak *KDY* öznelerinin ana cümleye yükseltilmesi durumu örneklerle ele alınmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak *KDY Öznelerinden Önce/Sonra Gelen Zarfların Ölçek İmkânları* adlı başlık altında Standart Türkçede *KDY* öznesinin solundaki zarfların sadece ana cümle yüklemine niteleyebildiği, Standart Çuvaşçada da *KDY* öznelerinin solundaki zarfların yalnızca ana cümle yüklemine bağlanmasının bu tür öznelerin ana cümle ögesi olduğunu yani ana cümleye yükseltilmiş olduklarını gösterdiği belirtilmekte ve bu durum örneklerle açıklanmaktadır. *Standart Çuvaşça KDY Öznelerinin Ana Cümle Ögelerinden Önce Gelebilmeye İmkânları* adlı başlık altında ise *KDY* öznelerinin ana cümleye yükseldiklerinin bir diğer kanıtının *KDY* öznelerinin zarf dışındaki ana cümle ögelerinden önce gelme (onların solunda bulunma) olanakları olduğu belirtilmiştir. Yazar, Standart Çuvaşça *KDY* yapılarında öznenin yükseltilmesinin Standart Çuvaşça *-ni/-As* ekli ad yancümlerinin birer güçsüz aşama olmalarından kaynaklandığı belirtmektedir. Buna göre; yukarıda da aktarıldığı gibi Standart Çuvaşça *-ni* ve *-As* ekli ad yancümlerinde tümce başı eksik nitelikli olduğundan bunlar güçsüz aşamalardır. Bu yüzden de yancümle dışarıdan yönetimi engelleyememekte ve *-ni* ve *-As* ekli yancümle özneleri ana cümle tarafından durum çekimine sokulmaktadır. Bu bölümde son olarak bölümde ulaşılan temel noktaların özetlendiği bir *Sonuç* bölümü yer almaktadır.

Eserde son olarak *Genel Değerlendirme* başlığı altında çalışmada sırasıyla hangi sorulara cevap arandığı ve bu doğrultuda bölümlerde işlenen konularla ilgili genel çıkarımlar kısaca özetlenmiş ardından çalışmada kullanılan literatürün yer aldığı *Kaynakça* bölümü verilmiştir.

Kaynakça

Çakır, Hamide (2011). *Türkçe ve İngilizce Bilimsel Makale Özetlerinde Bilgiyi Kurgulama ve Yazar Kimliğini Kodlama Biçimleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uluyüz, Buğra Oğuzhan (2021). *Standart Türkçe ve Standart Çuvaşçada Ad Yan Cümleleri*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Yaldır, Yılmaz (2004). *Syntactic Nominalizations in Turkish: A Principles and Parameters Framework*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.